

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

NÄKÖKULMIA DOKUMENTTIELOKUVAN RAHOITUKSEEN SUOMESSA

Marju Aarnivirta

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2016
Elokuvan ja television koulutusohjelma
Tuottaminen

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Elokuvan ja television koulutusohjelma
tuottaminen

AARNIVIRTA MARJU

Näkökulmia dokumenttielokuvan rahoitukseen Suomessa

Opinnäytetyö 42 sivua, joista liitteitä 1 sivu
Kesäkuu 2016

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin suomalaisen dokumenttielokuvan rahoituksen tilannetta, sen ongelmakohtia ja tulevaisuuden näkymiä. Tutkimuksessa on kartoitettu dokumenttielokuvia tuottavien yhtiöiden nykytilannetta Suomessa. Opinnäytetyössä käytiin aihetta läpi yleisellä tasolla tarkastellen nykyisiä rahoituskanavia ja sitä miten niiden toimintatapoja voitaisiin parantaa.

Suomen elokuvasäätiön tukemia dokumenttielokuvia on tällä hetkellä tuotannossa 40 kappaletta 29 tuotantoyhtiöltä, joten voidaan todeta, että dokumenttielokuvalla menee hyvin tällä hetkellä Suomessa. Suomalainen dokumenttielokuva rahoitetaan pääsääntöisesti julkisella tuella. Tukisummat ovat usein niin pieniä, että sillä hädin tuskin saadaan elokuva kokonaan rahoitettua. Dokumentintekijät ovat kuitenkin usein niin elokuvansa aiheelleen omistautuneita, että ovat valmiita panostamaan omalla pääomallaan jopa riskin uhalla projektin etenemisen puolesta. Työn tutkimusosassa laadin kyselyn alan ammattilaisille, jossa kysymykset oltiin jaettu kahteen eri kategoriaan: Haastateltava ja hänen suhteensa dokumenttieluvaan sekä dokumenttielokuvan rahoitus, sen ongelmat ja mahdolliset ratkaisut.

Kyselyn tuloksissa oli paljon samankaltaisuutta. Dokumenttielokuvan julkinen rahoitus Suomessa on liian pientä. Lisäksi rahoitusprosessin kankeus ja pirstaloituminen koettiin haasteelliseksi rahoitusta muodostaessa.

Asiasanat: rahoitus, dokumenttielokuva, tuotantoyhtiö

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Bachelor of Culture and Arts
Production

AARNIVIRTA MARJU

Viewpoints at the funding documentary film in Finland

Bachelor's thesis 42 pages, appendices 1 page
June 2016

This thesis examined the current situation in the funding of Finnish documentary films, especially in terms of problems and future prospects. The matter is also discussed from the perspective of Finnish companies producing documentaries. The subject is examined on a general level, with a focus on present film funding sources and potential ways of improving their operations.

There are currently 40 documentary films in production from 29 production companies funded by Finnish Film Foundation. That tells that documentary film is doing well in Finland at the moment. Finnish documentary film is generally funded by public support. The amount of support is often so low that films are barely funded by it. However, the documentary film makers are often so dedicated to the theme of their film, that they are willing to sacrifice even their own capital to make the project happen.

An inquiry was formulated for six professionals working with documentary films in Finland. The inquiry was based on two sections: 1) respondent and her/his relationship towards documentary films and 2) funding the documentary film, the main issues related to it and potential solutions to solve them.

There was a great deal of similarity in the answers to the inquiry. The funding of documentary films in Finland is too low. Furthermore the process of funding is inflexible and fragmented, which was seen as a challenging factor in the process of gathering funding.

Key words: funding, documentary film, production company

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS.....	8
3	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS.....	9
3.1	Dokumenttielokuvan määritelmä.....	9
3.2	Dokumenttielokuvan tila Suomessa.....	10
3.3	Toimijat alalla	11
3.3.1	Esimerkkejä suomalaisista dokumenttielokuvaan keskittyneistä tuotantoyhtiöistä	11
4	RAHOITUSPROSESSI.....	13
4.1	Suomalaisen elokuva-alan rahoitus ja ansaintalogiikka	13
4.2	Suomalaisten dokumenttielokuvien julkiset kotimaiset rahoittajat	13
4.2.1	SES	13
4.2.2	AVEK.....	18
4.2.3	YLE	18
4.2.4	Muita rahoituksenlähteitä.....	19
4.3	Joukkorahoitus	20
5	DOKUMENTTITUOTANTOYHTIÖILLE SUUNNATUN KYSELYN TULOKSIA	25
6	KYSELYN TULOSTEN YHTEENVETO JA VERTAILU.....	34
7	POHDINTA.....	37
	LÄHTEET	39
	LIITTEET	42
	Liite 1. Kysely.	42

LYHENTEET JA TERMIT

AVEK	Audiovisuaalisen kulttuurin kehittämiskeskus.
Podcast	tilauspohjainen äänitiedostojen julkaisu verkossa
PR	Public Relations
SES	Suomen elokuvasäätiö
VoD-alusta	Video on Demand
YLE	Yleisradio Oy

1 JOHDANTO

Suomalainen dokumenttielokuva on voinut hyvin viime vuosina. Vuodesta 2010 lähtien tähän hetkeen saakka suomalaisia dokumenttielokuvia on valmistunut 211 kappaletta, mikä tarkoittaa yhteensä yli 30 dokumenttielokuvaa vuosittain. Dokumenttielokuvaa on mahdollista nähdä aiempaa useammin elokuvateattereissa ja festivaaleilla, joka tarkoittaa myös katsojatilastojen nousua. Suomalaisen dokumenttielokuvan ylivoimainen jake-lukanava on YLE, joka tarjoaa viikoittain suosittua dokumenttiprojekti-ohjelmaa sekä YLE Areenan kattavaa dokumenttielokuvatarjontaa verkossa. Festivaaleista tunnetuin Suomessa on vuosittain järjestettävä dokumenttielokuvafestivaali DocPoint, joka keräsi vuonna 2015 ennätyksensä 30 000 kävijällä. Suuri vaikutus lisääntyneeseen mielenkiin-toon dokumenttielokuvaa kohtaan on myös dokumenttielokuvia esittävän Docventures -televisiosarjan ansiota. Dokumenttielokuva sai oman palkintopaikkansa myös Jussi-gaalassa vuodesta 2002 lähtien.

Dokumenttielokuvantekijät ovat kuitenkin huolissaan dokumenttielokuvan rahoituksen paikalleen pysähtyneestä kehityksestä. 28.3.2016 julkaistussa tiedotteessa Dokumentti-killan hallitus toteaa seuraavanlaisesti: ”Yhdistys toivoo, että rahoittajat ottavat kantaa aiheeseen ja osallistuvat keskusteluun, jonka yhdistys aiheesta kuluvan kevään aikana nostaa esille. Keskustelun keskiössä ovat suomalaisen dokumenttielokuvatuotannon ja ammattimaisen toiminnan vahvistaminen, jolla varmistetaan, että tekijät saavat toimeen-tulon työstään jatkossakin.” (Dokumenttikilta 2016.) Dokumenttielokuvan rahoitus ai-heena on siis ajankohtainen, siksi siitä olisi tarve herättää aktiivista vuoropuhelua niin tekijöiden kuin rahoittajien välillä.

Tämä opinnäytetyö pyrkii selvittämään suomalaisen dokumenttielokuvan rahoituspro-cessin kulkua julkisilta tuenantajilta, kuten Suomen elokuvasäätiöltä, eli SESiltä sekä Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskukselta, lyhyemmin kutsuttuna AVEK.

Tämä opinnäytetyö keskittyy itsenäisten tuotantoyhtiöiden tuottamien luovien doku-menttielokuvien rahoitukseen. Työssä tarkastellaan myös rahoituksen tulevaisuutta ja avaamaan ongelmakohtia, joita tekijät näkevät nykyisissä rahoitusmalleissa. Opinnäyte-

työtä varten toteutettu kysely vastaa näihin kysymyksiin. Osallistujat vastasivat kyselyyn anonyymisti.

Tässä luvussa jaottelen opinnäytetyötäni, joka jakautuu seuraavanlaisesti: Luvussa kaksi, eli tutkimusprosessin kuvauksessa nimensä mukaisesti kuvailen millä tavalla olen lähtenyt aiheittani lähestymään. Kerron myös perusteellisemmin päätutkimuskysymyksestä, työni tavoitteesta ja tutkimusmenetelmistä joita olen käyttänyt.

Kolmannessa luvussa avaan dokumenttielokuvan käsitettä sekä kuvailen millainen toimijajoukko parhaillaan Suomessa dokumenttielokuvan parissa työskentelee. Neljännessä luvussa avaan suomalaisen elokuvan rahoitusprosessia sekä merkittävimpiä julkisen puolen kotimaisia, että ulkomaisia rahoituskanavia ja heidän toimintamallejaan. Viidennessä luvussa avaan tutkimustani, jossa olen käyttänyt menetelmänä kyselyä alan ammattilaisille. Seuraavassa, eli kuudennessa luvussa puran haastatteluvastaukset, vertailen niitä keskenään ja teen niiden pohjalta johtopäätökset. Lopuksi kuvailen tutkimukseni kulkua ja siinä onnistumista. Käytän aineistonani lähdekirjallisuutta, Suomen elokuväsäätiön ja AVEK:in tilastoja ja julkaisuja, artikkeleita sekä kyselyä jonka olen laatinut alan ammattilaisille.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on antaa ajankohtaista tietoa dokumenttielokuvan rahoituksesta, sen hakemisesta ja myöntämisperusteista. Tietoja voidaan hyödyntää mietittäessä dokumenttielokuvatuotannon rahoituksen rakentamista.

2 TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella suomalaisen dokumenttielokuvan rahoitukseen liittyviä epäkohtia yrittäjän näkökulmasta, sekä samalla selvittää voisiko näihin ongelmiin löytyä ratkaisu joltain uudelta taholta. Olen käyttänyt opinnäytetyössäni aineistoina dokumenttielokuvaan liittyvää kirjallisuutta, artikkeleita ja suomalaisen elokuvateollisuuden merkittävimpien rahoittajien, kuten SES ja AVEK toimintakertomuksia. Lisäksi laadin kyselyn kuudelle merkittävälle alan ammattilaiselle. Kyselyssä halusin selvittää mitä epäkohtia tekijät näkevät nykyään dokumenttielokuvan rahoituksessa ja mitä keinoja he tarjoaisivat korjatakseen asian. Kyselyssä otin tarkasteluun muun muassa seuraavat asiat:

- Mitkä ovat isoimmat ongelmat tuotannon organisoinnin kannalta rahoituksen suhteen?
- Mihin tuotannon vaiheeseen (käsikirjoitus/ennakkotuotanto, tuotanto, jälkituotanto, markkinointi/levitys) kaivataan lisää tukea? Miksi?
- Minkä koet isoimmaksi ongelmaksi rahoituksen suhteen? Miksi? Mitä tekisit itse ratkaistaksesi tämän ongelman?
- Mitä muita rahanlähteitä elokuvan rahoittamista varten on ollut käytössä julkisen tuen lisäksi? Kuinka helppoa muuta tukea on saada?

Tutkimuksessani yrittäjän näkökulmasta puhuttaessa tarkoitan suomalaisia av-alan yrityksiä, joiden liiketoiminta keskittyy dokumentaarisen elokuvan tekemiseen. Suomen elokuvasäätiön verkkosivuilla luetelluista suomalaisista 210 tuotantoyhtiöstä selvitin kuinka moni on keskittynyt dokumenttielokuvan tuottamiseen. Prosessi oli pitkä, sillä osalla yhtiöistä on epäselvät verkkosivut tai niitä ei löydy ollenkaan. Osa yhtiöistä on tehnyt dokumenttielokuvaa monia vuosia sitten ja viimeisen vuoden sisällä ottanut tuotantoon yhden elokuvan. Moni yhtiö taas on tuottanut vain yhden elokuvan, joka on jäänyt sen ainoaksi. Aktiivisesti toimivia tuotantoyhtiöitä oli siis vaikeahko hahmottaa. Tällä hetkellä Elokuvasäätiön tuotantotukea on saanut 29 eri tuotantoyhtiötä elokuvilleen (Suomen elokuvasäätiö 2016a).

3 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

3.1 Dokumenttielokuvan määritelmä

Dokumenttielokuva määritellään omaksi genrekseen. Dokumenttielokuva viittaa elokuvaan, joka kuvaa todellisuutta enemmän kuin fiktio-, eli näytelmäelokuva (Elokuvantaju 2016.) Jouko Aaltonen vertailee dokumenttielokuvan ja fiktion välistä eroa jäljittelyn näkökulmasta. Dokumentilla ja fiktiolla on samat keinot käytössään – ääni ja kuva. Jäljittelyn kohde näillä kahdella taas on eri: “dokumenttielokuva jäljittelee todellista sosiaalihistoriallista maailmaa, fiktio taas sepitteellistä, mahdollista maailmaa”. (Aaltonen 2006, 32.)

Dokumenttielokuvalla ei välttämättä tarkoiteta todellisuuden suoranaista esittämistä, vaan siinä pyritään poimimaan päähenkilöistä tai tapahtumista sellaiset pääkohdat tai osa-alueet, jotka ovat olennaisia elokuvan pääväittämän kannalta. Dokumenttaarisen elokuvan tekijä ei ensisijaisesti ohjaa elokuvaansa, vaan tallentaa, havaitsee, selittää, välittää tai kommentoi yhteiskunnallista tai historiallista todellisuutta. (Helke 2006, 19). Henkilöt ja tapahtumat toki ovat todellisia dokumenttielokuvassa. Ihmiset esiintyvät omassa normaalissa elämässään ja tavanomaisissa toiminnoissaan. Elokuvantekijän päättävissä on mitä hän haluaa näyttää ja millaisesta näkökulmasta hän haluaa tarinan kertoa. Siksi voidaankin sanoa, että dokumenttielokuva on näin ollen aina tekijän subjektiivinen kuvaus tapahtuneesta.

Dokumenttaarista kerrontaa on tarjolla monenlaisissa erilaisissa yhteyksissä. Dokumenttaarinen elokuva onkin syytä erottaa television journalistisista dokumenttiohjelmista. Dokumenttaarinen elokuva korostaa muotonaan elokuvallisuutta ja pyrkii esittämään tarinan taiteellisilta lähtökohdilta. Tämä määritelmä on kuitenkin jokaiselle hieman eri, sillä kaikilla on omat näkökantansa siihen, mikä on ’taidetta’ tai ’taiteellista’. Tällaista taiteellista dokumenttielokuvaa voidaan myös kutsua luovaksi-, itsenäiseksi- tai tekijälähtöiseksi dokumenttielokuvaksi. Tekijälähtöisessä dokumenttielokuvassa tuotanto käynnistyy tekijän omista intresseistä ja kerrontatarpeista. Itsenäinen dokumenttielokuva on itsenäisen tuotantoyhtiön tuottama elokuva, joka on riippumaton levittäjästä (erityisesti TV-yhtiöstä). (Haase 2006, 4). Itsenäinen dokumenttielokuva on aina lähtöisin tekijän omista tarpeista kertoa jotain ympäröivästä maailmasta, jolloin aiheen kehittely

voi olla vapaa esimerkiksi tv-yhtiön katsantokannasta. Dokumenttielokuva on siis täysin oma taiteenlajinsa erillään fiktiosta ja tv-reportaasista.

3.2 Dokumenttielokuvan tila Suomessa

Suomen elokuvasäätiön tukemia dokumenttielokuvia on tällä hetkellä tuotannossa 40 kappaletta 29 tuotantoyhtiöltä. Fiktioita taas oli tuotannossa yhteensä 27 elokuvaa 21 eri tuotantoyhtiöltä (Suomen elokuvasäätiö 2016b). Dokumenttielokuvien rahoitus on kuitenkin ollut nousussa viimeisen kymmenen vuoden aikana, joka tulee ilmi alla olevasta taulukosta.

Alla olevassa taulukossa näkyy Suomen elokuvasäätiön antamat tuotantotuet dokumenttielokuville vuosilta 2005-2014:

vuosi	summa (€)	elokuvia (kpl)	keskimääräinen tuki/elokuva
2005	211 000	3	70 300
2006	315 000	2	157 500
2007	230 000	1	230 000
2008	1 136 900	27	42 100
2009	2 125 000	39	54 500
2010	1 816 500	30	60 550
2011	3 084 593	30	102 800
2012	2 180 170	30	72 700
2013	2 740 100	29	94 500
2014	2 605 600	34	76 600

Taulukko 1. SESn myöntämät tuet dokumenttielokuville vuosittain.

LYHYT- JA DOKUMENTTIELOKUVIEN TUOTANTOTUKI TOIMIKAUDELLE 2014/15

Tukilaji	Hakemuksia (kpl)	Haettu tuki (e)	Hyväksyttyjä (kpl)	Myönnetty tuki (e)
Käsikirjoitustuki	97	355 600	21	60 000
Ennakkovalmistelutuki	90	1 136 837	50	419 000
Tuotantotuki ¹⁾	2	20 000	1	10 000
Jälkituotantotuki	15	151 003	10	90 800
Yhteensä	204	1 663 440	82	580 300

Kuva 1. AVEKin taulukko toimintakertomuksesta 2014-2015

3.3 Toimijat alalla

Suomen elokuvasäätiön mukaan Suomessa on 210 tuotantoyhtiötä. Arviolta näistä on noin 40 sellaista, joilla on säännöllisesti dokumenttielokuva tuotannossa. Luvussa on mukana sellaiset yhtiöt, joilla on parhaillaan kehittyssä elokuva ja jotka ovat julkaisseet enemmän kuin yhden dokumenttielokuvan viimeistään vuonna 2014. Suomessa on paljon tuotantoyhtiöitä, jotka ovat julkaisseet vain yhden elokuvan tai elokuvien julkaisusta on niin kauan aikaa, että toimintaa ei voi nimittää aktiiviseksi. Monet tuotantoyhtiöt tuottavat sekä dokumenttaarisia että fiktiivisiä elokuvia, sillä Suomen kokoisessa maassa on pystyttävä toimimaan monialaisesti. Täysin tai puolet tuotannosta dokumenttaarisen elokuvan tuottamiseen keskittyneitä tuotantoyhtiöitä toimii Suomessa aktiivisesti 20 kappaletta.

3.3.1 Esimerkkejä suomalaisista dokumenttielokuvaan keskittyneistä tuotantoyhtiöistä

Illume Oy on Suomen johtavia dokumenttituotantoyhtiöitä, joka on luovaan dokumenttielokuvaan erikoistunut tuotantoyhtiö. Illume Oy on perustettu vuonna 1987 Pertti Veijalaisen, Jouko Aaltosen ja Heimo Lappalaisen toimesta. Illume Oy on toteuttanut yli 100 tuotantoa, joista 12 on kansainvälisiä yhteistuotantoja. Yritys kuvaa toimintaansa seuraavalla tavalla: “panostaa viihdyttäviin ja tunteisiin vetoaviin elokuviin, jotka herättävät keskustelua yhteiskunnasta ja politiikasta nykymaailmassa”. (Illume 2016a.) Keväällä 2016 Illumella on kaksi dokumenttielokuvaa tuotannossa, Anna Korhosen Kuutyttö ja Andrei Nekrasovn Magnitsky List (Suomen elokuvasäätiö 2016b). Illumen Oy:n tuottama Ompelijatar-elokuva voitti parhaan dokumenttielokuvan Jussi-palkinnon vuonna 2016 (Illume 2016b).

Oktober Oy on toinen merkittävä suomalainen dokumenttielokuvaan keskittynyt tuotantoyhtiö. Yhtiö kuvailee itseään seuraavalla tavalla omilla nettisivuillaan: “Oktober Oy is a Finnish production company which was established in 2004. It has gained a reputation as a creative production house producing quality documentary and fiction films focusing on cutting-edge social issues that evoke both strong feelings and deep thoughts.” (Oktober 2016.)

Oktober Oy:n ovat perustanut Joonas Berghäll, Katja Kauriloff ja Mika Hotakainen vuonna 2004. Oktober Oy on tuottanut kansainvälisesti menestyneitä elokuvia kuten Miesten vuoro (Steam of life), 2010 sekä Säilöttyjä unelmia (Canned dreams), 2012.

2010-luvulla Suomessa eniten katsojia keränneitä dokumenttielokuvia ovat: Matila Röhr productionsin tuottama Järven tarina, 2016 sai 131 745 katsojaa (Suomen elokuvasäätiö 2016c), Yellow Film & TV:n tuottama Sel8nne, valmistumisvuosi 2013 keräsi 130 530 katsojaa ja niin ikään Matila Röhr productionsin Metsän tarina, 2012 yhteensä 88 812 katsojalla (Suomen elokuvasäätiö 2016d).

Kansainvälisyys

Suomalaiset elokuvat keräävät suosiota myös ulkomailla. Elokuvahistorioitsija Jari Se-
dergren toteaa YLEn kulttuurcocktailin podcastissa: *“...ja sitten tuottajat on liittyneet maailmalla, tuottajathan menestyvät aika hyvinkin että tuolla IDFAssa Amsterdamissa dokumenttielokuva festivaaleilla, maailmanlaajuisestikin suurilla festivaaleilla suomalaiset tuottajat ovat olleet palkintojensaaja elokuvien tuottajina ja se kertoo siitä, että sitä osaamista ja halua tähän kansainvälistymiseen on todella paljon olemassa ja se tulee jatkumaan varmasti tulevaisuudessakin.”* (YLE 2016a.)

Suomalaisia elokuvia esitettiin kansainvälisillä elokuvafestivaaleilla melkein 700 näytöksessä ja palkintoja kertyi 68 kappaletta. Suomalaista elokuvaa on nähty myös aiempaa enemmän kaupallisessa levityksessä eri maiden elokuvateattereissa. Esimerkiksi Jalmari Helanderin Big Game elokuvan näki vuonna 2015 yli miljoona ihmistä 40 eri maassa. Niin ikään vuonna 2015 Xavier Picardin ja Hanna Hemilän ohjaama animaatioelokuva Muumit Rivieralla keräsi yli puoli miljoonaa katsojaa 50 eri maan teattereissa. (Suomen elokuvasäätiö 2016.) Keväällä 2016 suomalainen elokuva menestyi myös hyvin kansainvälisesti; The Angry Birds Movie keräsi yli 38 miljoonan dollarin lipputulot avausviikollaan Yhdysvalloissa (Box Office Mojo 2016). Kotimainen elokuva menestyi Cannesin elokuvajuhlilla 2016 kun Juho Kuosmasen ohjaama Hymyilevä mies elokuva voitti Un certain regard -sarjan pääpalkinnon (Suomen elokuvasäätiö 2016e).

4 RAHOITUSPROSESSI

4.1 Suomalaisen elokuva-alan rahoitus ja ansaintalogiikka

Suomalaisen elokuvan rahoitus muodostuu pääsääntöisesti julkisista tuista, tuottajan omalla riskirahoituksella ja elokuvan ennakkomyyntillä. Ennakkomyyntillä tarkoitetaan televisioyhtiön maksamaa ennakkoa elokuvan esitysoikeuksista. Ennakkoa voivat maksaa myös elokuvateatteri- ja videolevittäjät. (Hemilä 2004, 7.) Suomessa julkista tukea jakavat Suomen elokuvasäätiö sekä Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK.

On yleistä, että suomalaiset tuottajat hakevat ulkomaista rahoitusta paikatakseen elokuvan vajaata tuotantobudjettia, sillä elokuvan rahoitus on Suomessa vajavaista. Ulkomainen yhteistuottaja voi tällöin hankkia rahoituksen suomalaiselle hankkeelle. Ulkomainen tuottaja saa tällöin tukea paikalliselta tukiorganisaatioltaan ja voi myydä elokuvan edustamansa maan televisiokanavalle, jolloin esitysoikeuksista saadut varat käytetään elokuvan tuotantobudjetin kerryttämiseksi. (Hemilä 2004, 7.) Elokuva kerää esityksajaltaan levitystuloja, jotka käytetään levityskulujen kattamiseen ja levittäjän mahdollisiin ennakkomaksujen kattamiseen. Tämän jälkeen maksetaan elokuvaa varten otetut lainat. Seuraava vaihe voi jatkua monella eri tavalla tuotannosta riippuen (Hemilä 2004, 7).

4.2 Suomalaisten dokumenttielokuvien julkiset kotimaiset rahoittajat

4.2.1 SES

Suomen elokuvasäätiö eli SES on perustettu vuonna 1969. Sen tehtävänä on tukea ja olla mukana kehittämässä suomalaista elokuva-alaa. SES ”on itsenäinen säätiö, joka kuuluu Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan toimialan ohjaukseen. Säätiön tukitoimintaa ohjaavat valtioneuvostolaki, laki elokuvataiteen edistämisestä ja sen nojalla annettu asetus sekä EU komission hyväksymä notifikaatio valtion elokuvatukiohjelmasta.” (Suomen elokuvasäätiö 2016f.)

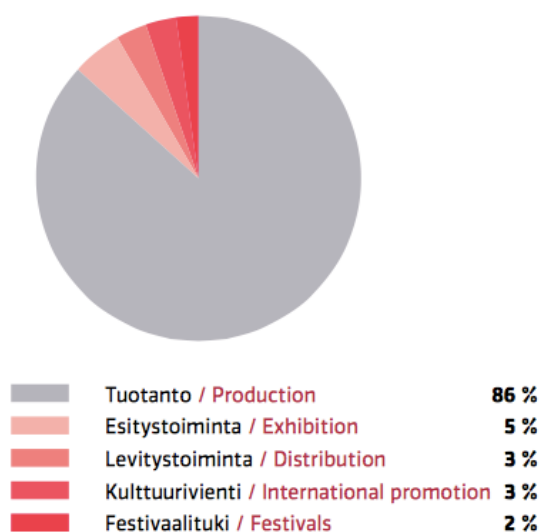
Suomen elokuvatuotannon tukiohjelman mukaan “tarkoituksena on edistää korkeatasoista, monipuolista ja omaperäistä suomalaista elokuvatuotantoa” (Euroopan komissio 2008, 2). Tämä edistäminen tarkoittaa ammattimaisen elokuvan tukemista käsikirjoituksen, tuotannon, levittämisen sekä kulttuuriviennin osilta. Elokuvasäätiö tukee myös elokuvien kotimaista, että kansainvälistä festivaalilevitystä. SES:n toiminnan mahdollistaa Veikkaus, jonka voittovaroista maksetaan elokuvataiteen edistämiseen osoitettu määräraha. Vuonna 2015 säätiön tukivarat olivat n. 23 miljoonaa euroa. (Suomen elokuvasäätiö 2016g.)

SES:n kaikkia tukia haetaan sähköisen hakujärjestelmän kautta. Kehittämisen- ja tuotantotuen haku-aika on jatkuva ja niiden käsittely on kaksivaiheinen prosessi, johon kuuluu hakuvaihe ja päätösvaihe. Hakuvaiheen hakemukset käsitellään saapumisjärjestyksessä ja tuotantoneuvojat vastaavat näihin yhteydenottoihin noin 4-8 viikon kuluessa saapumisesta. Päätösvaihe alkaa kun hakemus on valmisteltu hakuvaiheessa ja tuotantoneuvoja on päättänyt missä päätöskokouksessa hän päätösesityksensä antaa. Tukiryhmistä vastaavat esittelijät tuovat päätösesityksensä säännölliseen tukipäätöskokoukseen, jossa elokuvasäätiön toimitusjohtaja hyväksyy päätökset. (Suomen elokuvasäätiö 2016g.)

Vuonna 2014 Suomen elokuvasäätiön tuet jakautuivat seuraavanlaisesti:

**SUOMEN ELOKUVASÄÄTIÖN TUKIEN
JAKAUTUMINEN 2014**

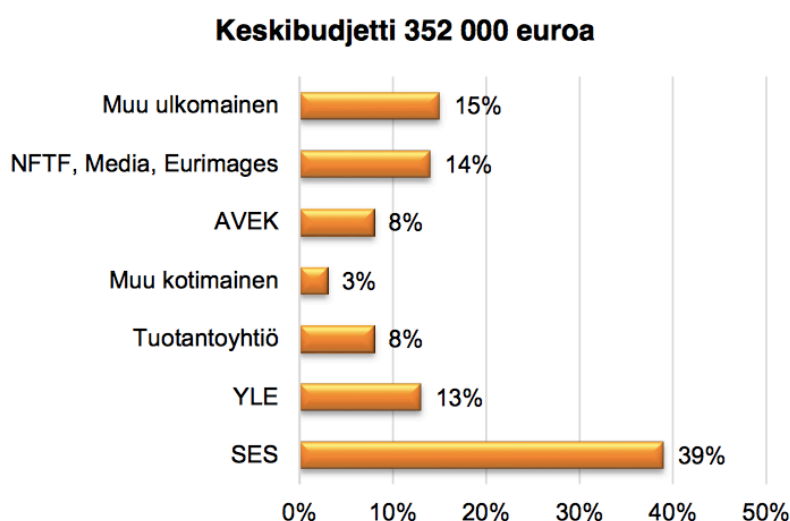
THE FINNISH FILM FOUNDATION'S
SUPPORT BY CATEGORY 2014

Kuva 2. Suomen elokuvasäätiön tukien jakautuminen vuonna 2014 (Suomen elokuvasäätiö 2014, 6)

Vuonna 2014 tuettiin kahtakymmentäyhdeksää dokumenttielokuvaa, ja vuosittain tuettujen elokuvien määrä on pysynyt samankaltaisena. Tukea saaneista elokuvista viisi oli kansainvälisiä vähemmistötuotantoja ja viisi elokuvaa olivat lyhytelokuvia. Yhdeksätoista elokuvaa olivat kokoillanelokuvia, ja niistä yhdeksän tavoitteli teatterilevitystä. Dokumenttielokuvien lisäksi tuettiin viittä verkkolevitykseen tarkoitettua lyhytdokumenttien sarjaa elokuvasäätiön, yleisradion ja AVEKin dox@net -projektin puitteissa. (Suomen elokuvasäätiö 2014, 11-12.)

Pitkien dokumentti-ensi-iltojen tuotantokustannusten jakautuminen 2014

Kuva 3. Pitkien dokumentti-ensi-iltojen tuotantokustannusten jakautuminen 2014 (SES:n toimintakertomus 2014, 13)

4.2.1.1 Elokuvasäätiön tukimuodot

Taulukko 2. Suomen elokuvasäätiön tarjoamat tukikategoriat ja niiden määrät (Suomen elokuvasäätiö 2016h).

Tukimuoto	Enimmäismäärä
käsikirjoitusapuraha	13 000 €
kehittämistuki	150 000 €
tuotantotuki	1 000 000 €
markkinointi- ja levitystuki	120 000 €

Käsikirjoitusapuraha

Käsikirjoitusapurahaa voidaan myöntää yksittäiselle henkilölle tai käsikirjoitusta työstävälle työryhmälle. Itse käsikirjoittamisen lisäksi tukea myönnetään taustoitustyötä varten. Apuraha myönnetään ammattimaiselle käsikirjoittajalle tai työryhmälle. Vuonna 2016 tuen enimmäismäärä on 13 000 euroa. (Suomen elokuvasäätiö 2016h.)

Kehittämistuki

Kehittämistuen tarkoituksena on auttaa korkeatasoista, monipuolista ja omaperäistä suomalaista elokuvatuotantoa. Hakemuksen perusteella tukea voidaan myöntää yhden elokuvahankkeen kehittämiseen pitkiä, lyhyitä ja sarjamuotoisia näytelmä-, dokumentti-, animaatio- ja lastenelokuvia varten. Tukeen sisältyy käsikirjoituksen edistäminen, sekä muut ennakkotuotantoon kuuluvat valmistelut, kuten tuotanto-, kuvaus- ja lavastussuunnitelmat. Vuonna 2016 tuen enimmäismäärä on 150 000 euroa (mt. 2016).

Tuotantotuki

Ainoastaan tuotantoyhtiö (Suomessa rekisteröity yhteisö) voi saada tuotantotukea. Kriteerinä on, että kyseessä oleva tuotantoyhtiö hallinnoi elokuvan kaupallisia hyödyntämisoikeuksia Suomessa. "Tuotantotuen myöntämisen ehtona on, että elokuvalla on taattu ammattimainen ja vastikkeellinen levitys, joka mahdollistaa tarkoituksenmukaisen ja elokuvalla mahdollisimman laajan yleisön ja näkyvyyden elokuvateattereissa, televisiossa, tallennejakelussa tai muun julkisen esitys- ja jakelumuodon kautta." Vuonna 2016 suomalaiset elokuvat voivat saada säätiöltä niin sanottua suoraa tuotantotukea enintään 1 000 000 euroa. Tämän määrän ylittävä osa on takaisinmaksettavaa lainamuotoista tukea. (mt. 2016.)

Markkinointi- ja levitystuki

"Markkinointi- ja levitystukea voidaan myöntää kotimaisen elokuvan ja kansainvälisten yhteistuotantoelokuvien markkinointi- ja levityskustannuksiin Suomen elokuvateatterilevityksessä ja sitä täydentävissä jakelukanavissa. Tukea myönnetään ensisijaisesti säätiön kehittämis- ja tuotantotukea saaneille hankkeille. Tukea voidaan myöntää ammattimaisesti toimivalle elokuvan levitysyhtiölle, jolla on elokuvan Suomen levitysoikeudet tai tuotantoyhtiölle, joka hallinnoi elokuvan kaupallisia hyödyntämisoikeuksia Suomessa. Tukea hakee elokuvan markkinoinnista päävastuun

kantava taho, jolla tulee olla käytössään tarvittava asiantuntemus ja ammattitaito.” (mt. 2016.)

Suomen elokuvasäätiön vuoden 2014 toimintakertomuksessa todetaan, että käsikirjoitustuksia dokumenttielokuvaan jaettiin 30 kappaletta. Hakemusmäärät ovat nousussa. Nuoria tekijöitä tulee dokumenttielokuvan pariin koko ajan lisää ja vanhat dokumentaristit jatkavat omaa taiteellista työtään (Suomen elokuvasäätiön toimintakertomus 2014, 12).

Tukien myöntäminen

SES ilmoittaa käsikirjoitusapurahan, kehittämistuen ja tuotantotuen osilta seuraavat arviointikriteerit: ”Tukipäätöstä tehtäessä käsikirjoitushanketta / elokuvahanketta arvioidaan sisällöllisenä, ilmaisullisena ja tuotannollisena kokonaisuutena ja otetaan huomioon tuenhakijan taiteelliset, ammatilliset ja taloudelliset edellytykset hankkeen toteuttamiseksi. Kehittämistukipäätöksen esittelijöinä toimivat tuotantoneuvojat ja päätöksen tekee toimitusjohtaja esittelystä.” (mt. 2016.).

Markkinointi- ja levitystuen osalta kriteerit ovat seuraavanlaiset: ”Tukipäätöstä tehtäessä hanketta arvioidaan markkinoinnin ja levityksen kokonaisuutena ottaen huomioon elokuvan lajityypille ominaiset kohderyhmät ja niiden tavoittamiseksi suunnitellut toimet. Tukea voidaan tarvittaessa myöntää useammassa vaiheessa ja sitä voidaan myöntää tuotannon aikaiseen markkinointiin jo elokuvan tuotantotukisopimuksen allekirjoittamisen jälkeen. Lopullinen markkinointi- ja levityssuunnitelma hyväksytään, kun elokuvan kuvaleikattu työkopio on hyväksytty säätiössä. Tukea saaneissa elokuvissa pitää olla kielilain vaatimukset täyttävät tekstitykset. Tuenhakija sitoutuu toimittamaan säätiön tilastointia varten elokuvan ajantasaiset katsojamäärät elokuvateatterijakelussa, sekä DVD- ja VOD -jakelussa. Myönnettyyn tukeen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001).

4.2.2 AVEK

Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus eli AVEK on perustettu vuonna 1987 Kopiosto Ry:n yhteyteen. AVEK on Kopioston alaisena toimiva yksikkö, jolle Kopioston hallitus nimittää johtokunnan. AVEK tukee audiovisuaalisia tuotantoja monipuolisesti. Tukea voidaan myöntää yksityisille henkilöille, yhteisöille tai yrityksille. AVEK:n tukitoiminta keskittyy kolmeen eri tukiryhmään: koulutus-, kehittely- ja kulttuurivientituet, käsikirjoitus- ja tuotantotuet ja festivaalien ja muun audiovisuaalisen kulttuurin tuki.

Käsikirjoitus- ja tuotantotukihakemuksia käsitellään kahdessa ryhmässä: lyhyt- ja dokumenttielokuvat sekä mediataidetuotannot. Tukimuotoina ovat käsikirjoitustuki, ennakkovalmistelutuki, tuotantotuki ja jälkituotantotuki. (AVEK tukiohjeisto 2015-2016)

4.2.3 YLE

Yleisradio eli YLE perustettiin vuonna 1926. Se toimii Suomen eduskunnan alaisena valtakunnallisena viestintäkanavana, jonka toiminta painottuu televisio-, radio- ja internetjakeluun. YLE:n rahoitus mahdollistuu televisiolupamaksun korvanneen YLE-veron avulla, joka on 0,68% henkilön ansio- ja pääomatulojen määrästä (Vero 2016).

YLE kertoo tavoitteekseen vahvistaa suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria tarjoamalla kaikille tietoa, sivistystä, oivalluksia ja elämyksiä. YLE:n tavoitteena on myös tavoittaa kaikki suomalaiset (YLE 2016b). Suomessa YLEllä on merkittävä rooli elokuva-alalla niin tuottajana, rahoittajana kuin levittäjänä. Yli 80 prosenttia Elokuvasäätiön tukirahoista on mennyt tuotannoille, joissa YLE on yhtenä rahoittajana. Keskimäärin pitkien fiktiivisten elokuvien rahoituksesta YLE:n osuus on 19 prosenttia ja dokumenttielokuvien budjetista noin 30 prosenttia (Suomalaisen elokuvan tavoiteohjelma 2011-2015, 13). Ylen dokumenttiohjelmistoa tarjoaa viisi eri ohjelmapaikkaa: Dokumenttiprojekti, Docventures, Ulkolinja, Dokumentärprogram ja Kolmas ulottuvuus.

YLE:n tuki koostuu ennakko-ostoista elokuvien esitysoikeuksiin. Päätökset tuista perustuvat tuotantoyhtiöiden laatimiin tarjouksiin, joiden perusteella YLE arvioi ”onko tuotantoyhtiöllä realistiset mahdollisuudet toteuttaa hanke niin sisällön kuin

taloudellisten resurssien osalta”. Hyvin tehdyt ennakkosuunnitelmat nopeuttavat päätösten tekemistä ja tarjousten käsittelyä.

YLE:n mukaan hyvin laaditussa tarjouksessa ilmenevät seuraavat seikat:

- käsikirjoituksen tai seikkaperäisen sisältökuvauksen
- tuotantosuunnitelman tai tuotantoaikataulun
- kustannusarvion
- rahoitusuunnitelman
- kaupparekisteriote ja ennakkoperintärekisteriote
- verovelkatodistus ja todistus maksetuista eläkevakuutusmaksuista
- selvitys yhtiön taloudesta ja kyvystä toteuttaa suunniteltu hanke
- esittelyn yhtiön aiemmista töistä ja yhtiön tekijöistä, kuten esimerkiksi ohjaajista, käsikirjoittajista

YLE huomauttaa sivuillaan tuotantosuunnitelman tärkeydestä: “Tuotantosuunnitelma ja -aikatataulu ovat tärkeitä työvälineitä myös YLElle. Niiden avulla pystymme arvioimaan muiden muassa tuotannon rakennetta ja kustannuksia sekä YLE:n palvelujen saatavuutta ja aikatauluttamista, YLE:n tuottajan työaikataulua, ohjelmien markkinointia ja viestintää sekä sijoittamista kaavioon.” Hyvin tehdyt suunnitelmat näin ollen jouduttavat päätösten tekemistä ja helpottavat valintoja tekevien henkilöiden työtaakkaa. Lopulliset sopimusneuvottelut käydään tilaajan johdolla. Neuvotteluissa päätetään osapuolten työnjaosta, kustannusarviosta, oikeuksista, aikatauluista sekä muista sopimukseen liittyvistä osa-alueista. (YLE 2016c.)

4.2.4 Muita rahoituksenlähteitä

Julkisen rahoituksen lisäksi erilaiset säätiöt tarjoavat mahdollisuuden hakea rahoitusta. Tässä lista muutamasta oleellisimmasta tukien jakajasta dokumenttielokuvien kannalta:

- Kirkon mediasäätiö
- Taiteen edistämiskeskus
- Suomen kulttuurirahasto
- Koneen säätiö

- Yrjö Sirolan säätiö

Dokumenttielokuvalla on kuitenkin lähes rajaton mahdollisuus hakea tukea ja rahoitusta mikäli kohteen jolta tukea haetaan intressit osuvat yhteen elokuvan aiheen kanssa ja yhteistyö koetaan hedelmälliseksi molemmin puolin.

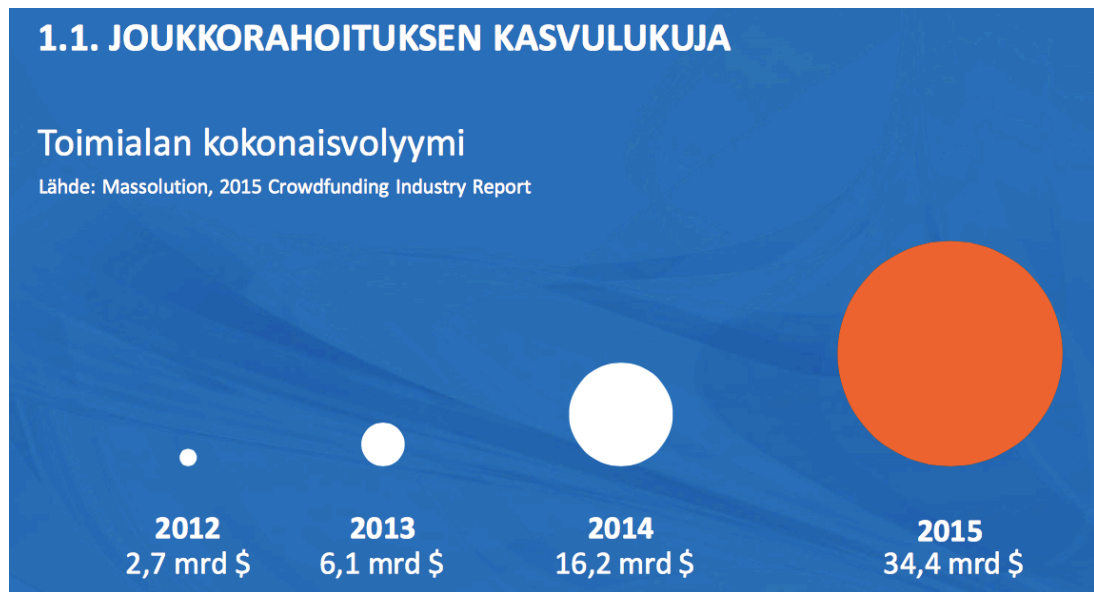
4.3 Joukkorahoitus

Joukkorahoitus on tapa kerätä rahoitusta ja huomiota jollekin yksityisen henkilön tai organisaation hankkeelle. Joukkorahoitukseen voi osallistua helposti henkilöt, joilla ei ole aiempaa sijoituskokemusta tai suuria kuukausituloja, sillä tavoitteeseen pyritään suuren joukon pienillä panostuksilla. Iso ryhmä samasta asiasta kiinnostuneita ihmisiä siis pystyy investoimalla tarpeeksi suuren summan rahaa saavuttamaan jonkin asian tai ilmiön onnistumisen. Joukkorahoituksen keräämiseen käytetään usein joukkorahoituspalveluja, joista suosituimpia ovat yhdysvaltalaiset IndieGogo ja Kickstarter. Kickstarterin kautta on rahoitettu vuosien 2009-2013 välillä noin 600 miljoonan dollarin arvosta erilaisia luovia projekteja. Kotimaisista rahoitusaluspalveluista ensimmäinen ja tälläkin hetkellä tunnetuin on Mesenaatti.me, joka avattiin heinäkuussa 2013 (Mesenaatti.me 2016a).

Joukkorahoituksen mallit voidaan jakaa kolmeen eri pääryhmään, jotka ovat lahjoitus, tuotepohjainen joukkorahoitus sekä joukkosijoitus (Askelmerkkejä joukkorahoitukseen, Tekes 2016, 5).

Joukkorahoitusta pidetään ihanteellisena rahoitusmuotona, sillä siinä toimii demokraattinen tapa vaikuttaa siihen, mikä projekti tai hanke saadaan mahdollistumaan. Joukkorahoituksen puolesta puhutaan myös siksi, että hankkeen tekijät pääsevät suoraan vuorovaikutukseen kampanjan tukijoidensa kanssa, jolloin välikädet jäävät pois tuottajan ja asiakkaiden väliltä.

Seuraavassa kaaviossa ilmenee joukkorahoituksen suosion nouseminen muutaman viimeisen vuoden aikana:

Kuva 4. Joukkorahoituksen suosion kasvaminen vuosina 2012-2015. Tekes 2016.

Joukkorahoitusta saaneet elokuvat

Tunnetuin suomalainen joukkorahoitusta kerännyt ja siinä onnistunut elokuva on Timo Vuorensolan ohjaama Iron Sky, joka sai ensi-iltansa vuonna 2012. Iron Skyn toinen osa Iron Sky The coming race kerää tällä hetkellä joukkorahoituspalvelu Indiegogon avulla tukea saattaakseen elokuvan jälkituotantovaiheen päätökseen (Indiegogo 2016).

Suomalaisen tuotantoyhtiön Sons of Lumieren Never ending dream -dokumenttielokuva keräsi keväällä 2015 Mesenaatti.me –joukkorahoituspalvelun avulla yli 20 000 euroa käsikirjoituksen ennakkotuotannon valmiiksi saattamiseen (Mesenaatti.me 2016b).

Maailman parhaiten joukkorahoituksen keräämisessä onnistunut elokuva on Veronica Mars, jolle yli 90 000 henkilöä keräsi 5 702 153 dollaria vuonna 2013 (Crowdfunder 2016).

Kansainvälinen rahoitus

Suomalaiset tuottajat hakevat usein rahoitusta globaalilta kentältä kotimaisen rahoituksen niukkuuden vuoksi. Alla lueteltuna muutama kansainvälinen taho josta rahoitusta voidaan hakea:

- Nordisk Film & TV Fond
- EURIMAGES (European Cinema Support Fund)
- Media Desk

4.4 Sponsorointi ja yhteistyö

Elokuvien budjettia voidaan keventää sponsorointi-, tuotesijoittelu- tai yhteistyösopimuksilla. Jokin yritys tai tuote voi tarjota korvausta elokuvassa saamastaan näkyvyydestä tai huomiosta. Dokumenttielokuvassa harvemmin nähdään suoranaista tuotesijoittelua, sillä dokumenttielokuvien aiheet eivät yleensä ole niin kiinnostavia median ja markkinoijien näkökulmasta, kuin esimerkiksi fiktiot. Kuvaustilanteita ei pystytäkään tarkasti organisoimaan etukäteen, jolloin tuotesijoittelun suunnittelu on hankalaa.

“Tuotesijoittelulla tarkoitetaan direktiivin 1 artiklan m kohdan määritelmän mukaan kaikenlaista audiovisuaalista kaupallista viestintää, jossa ohjelmaan sisällytetään tuote, palvelu, tavaramerkki tai näitä koskeva viittaus maksua tai muuta samankaltaista vastiketta vastaan. Direktiivin 3 g artiklassa tuotesijoittelu on lähtökohtaisesti kielletty. Tuotesijoittelu on sallittu kuitenkin elokuvissa, niin sanotuissa televisioelokuvissa ja sarjoissa, urheiluohjelmissa ja kevyissä viihdeohjelmissa. Lisäksi tuotesijoittelu on sallittu tapauksissa, joissa ei peritä maksua vaan ainoastaan tarjotaan ilmaiseksi tiettyjä tavaroita tai palveluja kuten tuotetarpeistoja ja palkintoja sisällytettäväksi ohjelmaan. Tarpeiston antamisena toteutettua tuotesijoittelua ei ole rajoitettu vain tiettyihin ohjelmatyyppeihin.” (Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä tekijänoikeuslain 25 b ja 48 §:n muuttamisesta, 7).

Dokumenttielokuvassa rahoitukseen helpotusta sen sijaan haetaan useammin yhteistyösopimusten kautta. Rahastot, säätiöt tai yritykset, joiden toiminta koskettaa elokuvan sisältöä tai teemaa voivat lähteä mukaan tukemaan elokuvaa taloudellisesti tai jonkin palvelun muodossa. Esimerkkinä Oktober Oy:n tuottama vuonna 2015 valmistunut *Äidin toive* –dokumenttielokuva oli ensimmäinen suomalainen elokuva, joka teki yhteistyötä YK:n lastenjärjestö UNICEFin kanssa kansainvälisesti. Suomen UNICEF:n pääsihteeri Marja-Riitta Ketola toteaa seuraavanlaisesti: *“Kestävän kehityksen tavoitteet seuraavaksi 15 vuodeksi päätettiin juuri YK:n yleiskokouksessa. Yhteisiä tavoitteitamme ovat esimerkiksi köyhyyden poistaminen, koulutuksen varmistaminen kaikille ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen. Elokuva avaa näitä teemoja äitien ja lasten tarinoiden kautta”*. (UNICEF 2016.)

4.5 Aiheesta tehdyt selvitykset

Antti Haase on tehnyt kattavan tutkimuksen ’Suomalaisen dokumenttielokuvan rahoitus ja tuotantoprosessi’ vuonna 2003. Työ on Haasen diplomityö Tampereen teknillisestä yliopistosta tuotantotalouden osastolta.

Haase toteaa diplomityössään, että *”Dokumenttielokuvien tukirahoituksen volyymi on kasvanut, mutta niin ovat myös tuotantobudjetit”* (Haase, 2006, 160). Dokumenttielokuvien rahoituksessa kolmikantamalli (YLE, SES ja AVEK) on kasvussa. YLEllä on kuitenkin merkittävin rooli rahoittajana, koska sillä on huomattava näkyvyys esityskanavana, rahoitusvolyyminsä puolesta sekä vakiintuneena dokumenttielokuvatuotantojen käynnistäjänä. Haase kertoo myös, että kansainväliset yhteistuotannot olisivat lisääntymässä. Ongelmana kansainvälisen rahoituksen saamiselle on kuitenkin se, että kotimaisen rahoituksen osuus ei kasva samassa suhteessa. Suomessa dokumenttielokuvien tuottaminen tapahtuu muutaman tuotantoyhtiön toimesta, jotka ovat myös monien kansainvälisten tuotantojen päätuottajia. Tuotantoprosessin suurimmiksi kompastusvikiksi Haase mainitsee rahoitusprosessin hitauden sekä tuotantoyhtiöiden pääomarahoitukseen puuttumisen. Sen vuoksi Suomessa on tärkeää korostaa julkisen rahoituksen merkitystä, joka on tärkeää aina pienissä maissa ja suppeilla kielialueilla. Suomalainen dokumenttielokuva voi vielä toistaiseksi hyvin. Haasen mukaan sillä on merkittäviä vaikutuksia yhteiskuntaan sekä *”dokumenttielokuvat luovat ajallisesti kestäväää kulttuurista pääomaa, jolle on käyttöarvoa erityisesti koulutuksessa, tietoyhteiskunnassa ja*

historiankirjoituksessa sekä kansalaisten arkitodellisuuden hahmottamisessa.” Jotta dokumenttielokuvien tuottaminen saataisiin pysymään laadukkaana ja sisältörikkaana, on sen tukemista jatkettava ja rahoitusvolyymeiden pysyttävä nousevien kustannuksien mukaisina. Näin taataan dokumenttielokuvan kultakauden jatkuminen sekä tuotantoyhtiöiden taloudellinen kannattavuus.

Christian Valtanen on tehnyt opinnäytetyönsä aiheesta ”Joukkorahoitus dokumenttielokuvan rahoituksessa Suomessa - Case: Exlibris – Symbolien salaisuus”. Valtanen tarkastelee työssään dokumenttielokuvien rahoitusvaihtoehtoja ja erityisesti joukkorahoitusta uutena rahoitus- ja tukimuotona. Aihe on ajankohtainen nyt, sillä elämme murrosvaiheessa rahoituksen suhteen ja uusia keinoja rahoituksen hankintaan etsitään uusista paikoista. Työssä Valtanen käsittelee erilaisia rahoituskanavia, mutta keskittyy työnsä nimensä mukaisesti joukkorahoitukseen. Valtanen toteaa lopuksi opinnäytetyönsä antaneen hänelle *”paremmat edellytykset käyttää julkista tukea ja joukkorahoitusta käynnissä olevassa sekä tulevissa elokuvatuotannoissa.”*

Sari Hämäläinen on kirjoittanut opinnäytetyönsä aiheesta ’Suomalaisen dokumenttielokuvan rahoitus’. Hämäläisen näkökulma opinnäytetyössään oli selvittää dokumenttielokuvan rahoituskäytäntöjä alan uusille tekijöille ja opiskelijoille. Hän pohtii, että *”rahoittajasäätiöiden toimintatavat saattavat olla epäselviä muillekin radio ja TV-alan opiskelijoille.”* (Hämäläinen, 2014).

Hämäläinen on tullut siihen tulokseen oman opiskelijaprojektinsa kautta, että ”alan opilaitosten pitäisi tulevaisuudessa lisätä opetussuunnitelmiinsa dokumentti- ja muiden elokuvien rahoituksen hakemiseen liittyvää opetusta”. Myös Hämäläisen haastateltavat SES:n tuotantoneuvoja Elina Kivihalme ja AVEK:n tuotantoneuvoja Timo Korhonen toivoisivat opiskelijoilta oma-aloitteisuutta selvittää rahoittajasäätiöiden toimintatapoja. Hämäläisen opinnäytetyössä korostettiin ennakkosuunnittelun tärkeyttä, jota myös toivottiin haastattelutapaamisissa tuotantoyhtiöiden, rahoittajien toimesta.

5 DOKUMENTTITUOTANTOYHTIÖILLE SUUNNATUN KYSELYN TULOKSIA

5.1 Kyselyyn valittujen valintakriteerit

Valitsin kyselyn vastaajiksi dokumenttielokuvien kanssa pitkään (5-40 vuotta) työskennelleitä henkilöitä, jotta saataisiin mahdollisimman kattava näkökulma siihen, mikä suomalaisen dokumenttielokuvan tilanne on ja mihin sen tulisi pyrkiä. Kyselyn tarkoituksena oli saada vastauksia ammattilaisilta, joilla on paljon kokemusta rahoituksen hankkimisesta ja näin ollen näkökanta siihen, miten asiat voitaisiin tehdä toisin. Kysely on suunnattu ainoastaan alan yrittäjille, sillä budjettien ja rahoituksen laatiminen on osa heidän työtään. Rahoituksen saaminen on elinehto tämänhetkisen tuotannon eteenpäin viemiselle että seuraavan tuotannon varmistamiselle. Eli toisin sanoen tuotantoyhtiön taloudelliselle toiminnalle ja jatkuvuudelle.

Valintakriteerit kyselyyn vastaajien valinnassa olivat seuraavat:

- Yrityksen liiketoiminta, jota haastateltava edustaa perustuu lähinnä suomalaisten tai suomalaisten ja kansainvälisten yhteistuotantojen tuottamiseen dokumenttielokuvan saralla
- Yritys, jota haastateltava edustaa on toiminut alalla vähintään 5 vuotta

Kysely lähetettiin 13 dokumenttielokuvien parissa toimivalle ammattilaisille, joista 6 henkilöä lähetti vastaukset.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Olen käyttänyt tutkimuksessani kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta. Tiivistettynä laadullinen tutkimus vastaa ennen kaikkea kysymyksiin miksi, millainen ja miten. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aihetta käsitellään kokonaisuutena tai siinä pyritään ymmärtämään jotain tiettyä toimintaa tai ilmiötä (Eskola & Suoranta 1998, 61). Kvalitatiivinen tutkimusote mielletään usein vastakohdaksi kvantitatiiviselle eli määrälliselle tutkimukselle, joka perustaa tutkimuksen muodon mittaamiselle ja numeraalisille tuloksille. Valitsin tutkimusmenetelmäksi kyselyn, jolla halusin tavoittaa mahdollisimman monta dokumentin tekijää. Ajanpuutteen vuoksi minulla ei ollut mahdollisuutta tehdä esimerkiksi teemahaastatteluja tarpeeksi monelle. Täten saadaan pienen, mutta tärkeän

joukon äänen kuuluviin opinnäytetyössäni, jossa henkilöillä on melko samanlainen kokemuspohja aiheeseen nähden. Eskola ja Suoranta esittävät että ”yleistyksiä ei ole mahdollista tehdä suoraan aineistosta vaan siitä tehdyistä tulkinnoista” (Eskola ja Suoranta, 66). Kriteeriksi yleistettävyydelle nouseekin ”järkevä aineiston kokoaminen”, joka tarkoittaa että haastateltavia valittaessa heillä olisi

- 1) suhteellisen samanlainen, ainakin sen hetkinen kokemusmaailma, että he
- 2) omaisivat tutkimusongelmasta tekijän tietoa ja olisivat vieläpä
- 3) kiinnostuneita itse tutkimuksesta.

Kysely täyttää kaikki yllä mainitut kriteerit. Kyselyyn vastanneet vastasivat kaikkiin kysymyksiin ja kertoivat avoimesti mielipiteensä kysymyksiin vastattaessa. Kysely laadittiin google-kyselyn avulla. Kyselyyn vastasi kuusi alalla pitkään toiminutta ammattilaista suomalaisista dokumenttielokuvien tuotantoon keskittyneistä tuotantoyhtiöistä. Kyselyn vastaukset käsitellään opinnäytetyössä anonyymisti

5.3 Teemahaastattelun kysymykset ja vastaukset

Tässä luvussa käyn läpi kyselyyn tulleet vastaukset. Olen aloittanut kyselyn henkilöön ja yritykseen liittyvillä peruskysymyksillä, joista olen siirtynyt itse opinnäytetyöni ytimeen, eli dokumenttielokuvan rahoitukseen ja sen ongelmakohtiin liittyen. Kyselyn avaamisen selkiyttämiseksi olen jaotellut kysymykset kahteen eri osa-alueeseen. OSA 1. Haastateltava ja hänen suhteensa dokumenttielokuvaan ja OSA 2. Dokumenttielokuvan rahoitus, sen ongelmat ja mahdolliset ratkaisut jotta tilanne saataisiin muuttumaan parempaan suuntaan tekijöiden kannalta.

5.3.1 OSA 1. Haastateltava ja hänen suhteensa dokumenttielokuvaan

1. Miksi dokumenttien tekeminen on mielestäsi merkityksellistä/tärkeää?

Henkilön A mielestä dokumenttien avulla voi vaikuttaa ja tuoda tärkeitä asioita esille. Lisäksi dokumenttielokuvat tarjoavat katsojille elämyksiä.

Henkilö B puolestaan kokee dokumenttielokuvan tärkeänä “tarinankerronnan, yleissivistyksen ja avoimen maailman ylläpitämisen ja edistämisen vuoksi”.

Henkilö C ajattelee dokumenttielokuvien kertovan meille asioita yhteiskunnasta.

Henkilö D uskoo että dokumenttielokuvilla voi muuttaa maailmaa. Henkilö D toteaa myös että dokumenttielokuvilla on erilainen merkitys katsojalle, sillä dokumenttielokuvien tarinat ovat tosia.

Henkilö E puhuu myös yhteiskunnasta vaikuttamisen puolesta. Hän mainitsee riippumattoman tiedonvälityksen, sananvapauden, eri ilmiöiden ja näkökulmien esilletuomisen yhteiskunnassa.

Henkilö F toteaa seuraavanlaisesti: *“Dokumenttien avulla voimme kertoa jotain maailmasta, jossa elämme. Niiden avulla saamme välitettyä tietoa ja mahdollisesti vaikutettua yhteiskuntamme epäkohtiin tai yksintertaisesti vain välitettyä aitoja tunteita katsojille. Dokumentit kertovat aina jotain kyseistä ajasta sekä paikasta, missä ne ovat toteutettu. Mielestäni onkin tärkeää myös tulevaisuuden kannalta dokumentoida tapahtumia, jotta meillä olisi materiaalia luoda totuudellisia ajankuvia menneistä tapahtumista. Dokumentit ovat myös taidetta siinä missä fiktiivisetkin elokuvat -taiteen merkityksestä yksilöille ja sitä kautta myös yhteiskunnalle tuskin tarvitsee edes erikseen mainita.”*

2. Miten dokumenttien merkitys Suomessa on muuttunut viimeisen viiden-kymmenen vuoden aikana?

Henkilö A puhuu suuresta muutoksesta 1990-luvun aikana, jolloin dokumenttielokuva vakiinnutti asemansa Suomessa. Viime aikaisista muutoksista hän mainitsee kansainvälistymisen, joka on tapahtunut viimeisen 5-10 vuoden aikana. Lisäksi Henkilö A mainitsee alalle nousseen uuden sukupolven.

Henkilö C:n mielestä merkitys ei ole muuttunut, vaan dokumenttielokuvat ovat olleet aina tärkeässä asemassa.

Henkilö D näkee, että dokumenttielokuvien arvostus on kasvanut. Syyksi tälle hän arvioi suomalaisen dokumenttielokuvan kansainvälisen suosion. Tämän lisäksi lisääntyneet elokuvateatterinäytökset ovat tuoneet dokumenttielokuvaa lähemmäksi katsojaa ja näin ollen suositummaksi.

Henkilö E toteaa, että *“dokumenttielokuvat ovat saaneet enemmän mediahuomiota, elokuvia on nähtävillä teattereissa, festivaaleilla ja elokuvaklubeilla enemmän kuin aikaisemmin, ja myös katsojaluvut ovat kasvaneet. Televisio (Yle) on silti säilynyt ylivoimaisesti tärkeimpänä väylänä dokumenteille.”*

5.3.2 OSA 2. Dokumenttielokuvan rahoitus, sen ongelmat ja mahdolliset ratkaisut jotta tilanne saataisiin muuttumaan parempaan suuntaan tekijöiden kannalta.

1. Mitkä ovat isoimmat ongelmat tuotannon organisoinnin kannalta rahoituksen suhteen?

Henkilö A mieltää ongelmaksi sen, että kansallinen rahoitus ei pysy muiden Pohjoismaismaiden tasolla mukana, eli esimerkiksi ruotsalaisille, norjalaisille ja tanskalaisille tuotannoille myönnetään suurempia tukisummia. Henkilö A lisää ongelmaksi myös tekijöiden lisääntyneen määrän, jolloin tukisummat jakaantuvat yhä useammalle taholle samanaikaisesti.

Henkilö B kertoo ongelmaksi tuotannon organisoinnin kannalta rahoituksen suhteen sen, että tuotannot tehdään usein tekijöiden ja yritysten omalla panoksella ja suurella riskillä. Rahoitus tulee usein jälkipainotteisesti, joten ennakkotuotantovaiheessa on toimittava ilman todellista tietoa tulevaisuuden rahälähteistä. Henkilö B mainitsee ongelmaksi myös jakelun murroksen aiheuttaman alennusmyynnin ja piratismiin.

Henkilö C kaipaava suomalaiselle dokumenttielokuvalle lisää rahoituskanavia. Hänen mielestään SESn ja YLEn resurssit ovat liian pienet.

Henkilö D mieltää ongelmaksi kotimaasta saatavan rahoituksen vähäisyyden.

Henkilö E sanoo ongelman olevan voimakkaasti sirpaloituneessa rahoituskentässä. Hänen mielestään *“riittävän rahoituksen hankkiminen laadukkaan (etenkin keskipitkän ja pitkän) dokumenttielokuvan tuottamiseksi edellyttää useita (budjetin suuruudesta riippuen jopa kymmeniä) tuotanto-, levitys- ja rahoituspartnereita.”*

2. Kuinka tärkeää dokumenttielokuvien ennakkorahoitus on? Miten se edesauttaa ennakkotutkimuksen tekemistä? Miten se näkyy/ mitkä ovat vaikutukset?

Henkilö A toteaa tuotantojen nykyisten rahoitusmallien perustuvan täysin ennakkorahoitukseen. Hän mainitsee tämän vielä korostuvan YLEn ollessa käytännössä ainoa dokumentteja etukäteen ostava TV-yhtiö.

Henkilö B kertoo ennakkorahoituksella olevan tavattoman suuri merkitys, sillä *”ilman sitä on hankala suunnitella käsikirjoitusta, löytää päähenkilöitä tai syventää suhdetta kuvattaviin, tai mahdollistaa tuottajan työskentely rahoituksen edistämisen parissa.”*

Henkilö C toteaa lyhyesti kaikkien rahoitusmuotojen olevan tärkeitä.

Henkilö D niin ikään vastaa lyhyesti kehittämistuen olevan tärkeää, sillä ilman sitä elokuvaa ei voi kehitellä.

Henkilö E on vastauksessaan erotellut kysymykseni vastauksen kahteen osaan puheessaan kehittelyvaiheen- ja tuotannon ennakkorahoituksesta. Hän sanoo, että *“kehittelyrahoitus mahdollistaa elokuvan teemojen, päähenkilöiden ja rakenteen testaamisen ja konseptin ”vedenpitävyyden” ennen tuotantoon ryhtymistä. Tuotannollisesti rahoitettu kehittely mahdollistaa etenkin isompien tuotantojen hiomisen vahvemmiksi kansainvälisen rahoituksen hakemista varten.”*

Henkilö F vastaa kysymykseen seuraavanlaisesti: *“Hyvin tärkeää, monissa dokumenteissa eri tuotantovaiheet limittyvät ja kuvauspäiviäkin saattaa olla käsikirjoitusvaiheesta jälkityövaiheeseen. Monet näistä kuvauspäivistä (ennen varsinaista*

tuotantovaihetta) ovat hyvin olennaisia juurikin ennakkotutkimuksen kannalta. Niiden avulla valitaan päähenkilöitä, seurataan tilanteiden kehitystä sekä etsitään oikeaa taiteellista suuntaa dokumentille. Lisäksi monissa dokumenteissa on turvauttava erillisten asiantuntijoiden apuun taustatutkimuksessa, joka on käytännössä mahdotonta ilman ennakkotukea. Ilman näitä ennakkokuvauspäiviä ja asiantuntijoiden palkkaamisia on vaarana, että dokumentissa ei ole tarpeeksi kattavaa / kiinnostavaa sisältöä.”

3. Mihin tuotannon vaiheeseen (käsikirjoitus/ennakkotuotanto, tuotanto, jälkituotanto, markkinointi/levitys) kaivataan lisää tukea? Miksi?

Henkilö A näkee, että tuotantovaihe kaipaa kaikista eniten lisää tukea, sillä se on kaikista kattavin, hintavin ja riskialttein vaihe. Henkilö A mainitsee myös jälkituotannon saavan harvemmin tukea, sillä se sisältyy tuotantovaiheen rahoitukseen. Lisäksi elokuvateattereissa levitettävät elokuvat kaipaavat lisää levitys- ja markkinointitukea.

Henkilö B:n mielestä käsikirjoitusvaihe kaipaa ennen kaikkea lisää rahoitusta, eli kehittelytuen määriä tulisi nostaa. Tämän hän perustelee sillä, että kehittelytyö voitaisiin tehdä niin perusteellisesti, että projektin potentiaali olisi jo tässä vaiheessa nähtävillä. Tämä on tärkeää esimerkiksi kansainvälisten rahoittajien ja tuottajien suhteen, jotta he uskaltaisivat lähteä rohkeasti projektiin mukaan. Summiksi henkilö B ehdottaa pitkälle dokumenttielokuvalle käsikirjoitus/kehittelytueksi ohjaajakäsikirjoittajalle 10 000€ - 15 000€ ja kehittelybudjetin (hankkeesta riippuen) 40 000€ - 70 000€.

Henkilö C:n mielestä jokaiseen tuotannon osa-alueeseen kaivattaisiin lisää tukea.

Henkilö D taas toteaa tuotantotukien olevan liian pieniä tällä hetkellä.

Henkilö E ajattelee ennakkotuotantovaiheen tarvitsevan lisää tukea. Tämä siksi, että tuotannon rahoitusprosessi (etenkin kv-rahoitusta haettaessa) on niin pitkäkestoinen ja kilpailu kovaa, että elokuvaa joudutaan markkinoimaan ja viemään eteenpäin hyvin pienellä kehittely- ja omarahoituksella. Henkilö E ehdottaa ratkaisuksi joko

kehittelyrahoitussummien nostamista tai onnistuneen kehittelyn jälkeen mahdollisuutta hakea ennakkovalmistelu- tai ennakkotuotantorahoitusta. Näin ollen elokuvantekijöillä olisi *“mahdollisuus käytännössä jo toteuttaa elokuvan kuvauksia, tehdä parempia demoja ja esittelymateriaaleja tuotantorahoituksen hankkimiseksi ja valmistella elokuva huolellisesti tuotantoon (kumppanuudet, sopimukset, jne).”*

Toisena rahoitusta kaipaavana vaiheena henkilö E näkee tuotannonaikaisen markkinointi- sekä vaikuttavuustyön. Suomalainen elokuva on edelleen hyvässä asemassa maailmalla, mutta jos sen status halutaan säilyttää ja saada se näkyviin valtavan median joukosta, on panostettava entistä enemmän markkinointiin, PR:n, vaikuttavuus (impact) -työhön ja kohderyhmien etsimiseen ja aktivointiin.

Henkilö F:n mielestä tuotannon jokainen vaihe tarvitsee lisää tukea juurikin eri tuotantovaiheiden limittymisen vuoksi. Henkilö F toteaa myös dokumenttielokuvien aiheiden olevan usein tärkeitä tekijöille, joka merkitsee sitä että tekijät ovat valmiita sijoittamaan omaa pääomaansa projektin valmistumisen puolesta.

4. Minkä koet isoimmaksi ongelmaksi rahoituksen suhteen? Miksi?

Henkilö A sanoo liian alhaisen kokonaisrahoitusasteen olevan ongelma. Lisäksi hän mainitsee pitkien ja ketjutettujen rahoituspäätösten hidastavan prosessia. Erikseen hän on maininnut kehittelytukien myöntämisen useampaan otteeseen.

Henkilö C mainitsee ongelmaksi rahoituksen vähyyden ja ”gatekeeperit”. Gatekeepereilla tarkoitetaan tässä tapauksessa ”portinvartijoita”, eli esimerkiksi SES:n ja YLE:n rahoituksesta päättäviä tahoja.

Henkilö D:n mielestä kotimainen rahoitus on tällä hetkellä haasteellista. Rahoitus on liian niukkaa jotta dokumenttielokuvien tekemistä voitaisiin sanoa ammattimaiseksi.

Henkilö E näkee kaksi ongelmaa esitysoikeuksien saralla. Ensimmäiseksi syyksi hän sanoo dokumenttielokuvien esitysoikeuksista jo kehittely- ja/tai tuotantovaiheessa maksavien esityskanavien vähyyden. Toiseksi hän mainitsee *“hankauspinnat kansallisten ja kansainvälisten VoD-levittäjien välillä elokuvien esitysoikeuksista”*.

Henkilö F kokee, että dokumenttielokuvien markkinat ovat Suomessa pienet, sillä tulonlähteet eli katsojaluvut ovat alhaisia. Henkilö F mainitsee myös elokuvan tuottojen olevan pitkälti kiinni levityskanavien maksamista palkkioista sekä festivaalipalkinnoista. Hän toteaa vastauksessaan seuraavasti: *“Suomalaiset ovat tottuneet, että dokumentit tulevat ulos yltä ja niitä on turha mennä katsomaan elokuvateatteriin. Uskon, että tämä vaikuttaa suuresti rahoitukseen. Miksi rahoittaa elokuvia, jotka eivät maksa itseään takaisin? Tämä ajaa siihen, että dokumentit on myytävä ylle ja noidankehä on valmis. Koko dokumenttien katselukulttuuri Suomessa olisi mielestäni uudistettava. Docventures on tehnyt kyllä hyvää työtä tällä saralla, mutta kappas sekin on ylen ohjelma.”*

5. Mitä itse tekisit ratkaistaksesi tämän? / Mikä olisi hyvä ratkaisu?

Henkilö A haluaisi dokumenttielokuvien tukia nostettavan.

Henkilö C sanoo myös dokumenttielokuvien tukien kaipaavan korotusta. Hän mainitsee myös uusien rahoitusmallien olevan tervetulleita.

Henkilö D kertoo myös rahoituksen lisäämisen tarpeellisuudesta. Myös tukien keskittäminen harvemmille tuotannoille voisi ratkaista ongelman.

Henkilö E ehdottaa lähestymään uusia potentiaalisia esityskanavia. Hänen mielestään hyvä idea voisi myös olla *”suostutella kansalliset VoD levittäjät ei-eksklusiivisiin sopimuksiin Suomen esitysoikeuksista”*.

Henkilö F ehdottaa ratkaisun löytämiseksi keksiä uusia levityskanavia ja konsepteja dokumenttielokuville.

6. Mitä muita rahanlähteitä elokuvan rahoittamista varten on ollut käytössä julkisen tuen lisäksi? Kuinka helppoa muuta tukea on saada?

Henkilö A sanoo vaihtoehtoisiksi rahanlähteiksi erilaiset sponsorit ja yhteistyökumppanit. Hän kuitenkin toteaa että *”dokkarille sponsorituen hankkiminen on*

erittäin paljon vaikeampaa kuin fiktiolle, johon liittyy enemmän markkinointia, julkisuutta ja tähtiä”.

Henkilö B tuumii, että vaihtoehtoisten rahoituskanavien kanssa vain mielikuvitus on rajana, erilaisia mahdollisuuksia on loputtomasti. Vaihtoehdot pitää hänen mielestään vain osata löytää.

Henkilö C julkisen tuen lisäksi mahdollisuuden hakea rahoitusta kulttuurirahastoilta- tai säätiöiltä. Hän mainitsee myös yhteistyökuviot, esimerkkinä kaupungin, jossa kuvataan.

Henkilö D mainitsee myös vaihtoehdoksi erilaiset yhteistyökuviot, mutta samalla toteaa niiden olevan haasteellisia.

Henkilö E toteaa seuraavanlaisesti: *“Esityskanavien ennakko-ostot ja -sijoitukset. Eurooppalaiset julkisen palvelun TV-kanavat ovat perinteisesti olleet merkittävä ostaja dokumenttielokuville, mutta maksettavat summat esitysoikeuksista ovat kautta linjan pienentyneet merkittävästi. Kansainväliset VoD-alustat ovat viime vuosina alkaneet ostaa esitysoikeuksia ennakoon ja osittain ”paikanneet” vähentynyttä TV-rahaa markkinoilla, mutta toisaalta samalla ne ajavat kansalliset TV-kanavat entistä ahtaammalle.”*

Henkilö F kertoo vaihtoehdoiksi rahastot ja säätiöt, jotka koskettavat tukemisen kohteena olevan dokumenttielokuvan aihepiiriä.

6 KYSELYN TULOSTEN YHTEENVETO JA VERTAILU

6.1 TEEMA 1. Kyselyyn vastannut ja hänen suhteensa dokumenttielokuvaan

Ensimmäinen osa kyselystä keskittyi kyselyyn vastanneiden suhteeseen dokumenttielokuvaa kohtaan. Kyselyyn vastanneilta tuli paljon samankaltaisia vastauksia. Tämä saattaa vihjata siihen, että dokumentintekijöiden käsitys tilanteesta on samankaltainen. Tässä luvussa kokoan yhteen kyselyn vastaukset ja vertailen vastaustuloksia toisiinsa.

Suurin osa kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että dokumenttielokuvien avulla voi tuoda esille erilaisia näkökulmia ja epäkohtia yhteiskunasta. Lisäksi dokumenttielokuvat voivat auttaa muuttamaan ja ymmärtämään maailmaa sekä edistää siihen avoimemmin suhtautumista. Henkilö A mainitsi erikseen dokumenttielokuvan tarjoavan katsojille myös elämyksiä.

Kyselyn vastauksista nousi kaksi kaksi huomionarvoista asiaa esille puhuttaessa dokumenttielokuvan merkityksen muuttumisesta Suomessa viiden-kymmenen vuoden aikana. Useampi vastaaja mainitsi viime aikoina suomalaisten dokumenttielokuvien kansainvälisen suosion nousseen. Lisäksi dokumenttielokuvia on teatterilevityksessä paljon enemmän mitä aikaisemmin on ollut, joka tarkoittaa myös sitä että dokumenttielokuva tavoittaa katsojan aiempaa helpommin. Vastauksissa mainittiin myös suomalaisten dokumenttikenttätekijöiden uuden sukupolven noususta.

6.2 TEEMA 2. Dokumenttielokuvan rahoitus, sen ongelmat ja mahdolliset ratkaisut jotta tilanne saataisiin muuttumaan parempaan suuntaan tekijöiden kannalta.

Monet kyselyyn vastanneista dokumentintekijöistä kokivat rahoitusprosessissa olevan epäkohtia.

Vastauksissa nousee erilaisia ongelmia esiin tuotannon organisoinnin kannalta rahoituksen suhteen. Yleisimmäksi ongelmaksi todettiin kotimaisen rahoituksen vähäisyys. Kotimaista rahoitusta muihin pohjoismaihin, joissa tilanne on paljon edellä verrattuna Suomeen. Paljon on kuultu puhuttavan Pohjoismaisten naapuriemme menestyselokuvista ja tv-sarjoista, esimerkkinä kansainvälistä suosiota kerännyt ruotsalais-tanskalainen tv-sarja Silta ja ruotsalaisen Stieg Larssonin romaaneihin perustuva Millenium-trilogia. Rahoitus myönnetään monesti liian jälkipainotteisesti, jolloin tekijän on usein otettava taloudellinen riski jotta projekti saadaan vietyä eteenpäin. Myös rahoituskentän sirpaloituminen hankaloittaa elokuvan rahoituksen hankkimista, sillä rahoitusta on haettava usealta eri rahoituspartnerilta.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet olivat sitä mieltä, että dokumenttielokuvan kehittämistuki, että tuotannon ennakkorahoitus ovat molemmat erittäin tärkeitä. Yleisradion asema mainittiin olevan käytännössä ainoa dokumenttielokuvia ostava yhtiö, jolloin ennakkorahoituksen merkitys vielä korostuu. Kun kilpailijoita ei juurikaan ole, paine ennakkorahoituksen saamisesta kasvaa entisestään. Tukien avulla elokuvaa kehitellään: suunnitellaan käsikirjoitusta, yritetään löytää päähenkilöitä tai syvennetään suhdetta kuvattaviin. Huolellisen kehittelyn tuloksena on mahdollista saada elokuvalla tarpeeksi mielenkiintoista sisältöä, joka on usein lähtökohtana kiinnostavalle elokuvalle.

Kyselyyn vastanneet toivoisivat lisää tukea kaikkiin tuotannon eri vaiheisiin. Toiset vastaajista painottivat kuitenkin eri vaiheiden tukien saannin merkitystä. Henkilö A:n mielestä tuotantovaihe, sekä elokuvateattereissa esitettävien elokuvien markkinointi ja levitys kaipaavat eniten tukea. Henkilö B mielsi ennakkotuotantovaiheen tarvitsevan rahoitusta. Henkilö D taas vastasi itse tuotannon vaiheeseen kaivattavan lisää tukea. Henkilö E haluaisi tukivaroja kasvatettavan sekä ennakkotuotannon että markkinoinnin osilta. Vastaajat C ja F totesivat molemmat kaikkien osa-alueiden ansaitsevan lisää avustusta. Kaikki tuotannon osa-alueet ovat siis tärkeitä. Etenkin dokumenttielokuvassa eri tuotantovaiheiden linkittyminen toisiinsa korostaa taiteellisen tuen saannin tärkeyttä koko elokuvan tekoprosessin läpi.

Monet kyselyyn vastanneista olivat sitä mieltä, että Suomessa rahoituksen saaminen on vähäistä ja haasteellista. Rahoituksen ongelmiin liittyy myös ennakko-ostoja te-

kevät kanavat ja etenkin niiden vähyys. Henkilö F mainitsee lähestulkoon ainoana ennakko-ostoja tekevänä kanavana YLEn, joka on mainittu myös aiemmassa vastauksessa.

Dokumentin tekijät toivovat tukisummia nostettavan suuremmiksi. Uusien rahoitusmallien kautta tähän voisi mahdollisesti löytyä vastaus. Myös tukien jakaminen harvemmalle tuotannolle voisi olla vaihtoehto, jotta tukisummista riittäisi tarpeeksi edes osalle hakijoista. Uusien esitys- ja levityskanavien tarjoamista mahdollisuuksista tarjottiin vastauksissa myös ratkaisua ongelmaan.

Henkilöt A, C ja D ehdottavat julkisen tuen lisäksi rahoitusta haettavan sponsoreilta tai erilaisilta yhteistyökumppaneilta. Henkilö A:n mielestä sponsorituen saaminen dokumenttielokuvalla on hankalampaa kuin esimerkiksi fiktiolle, jonka ympärillä on yleensä enemmän markkinointia ja tunnettuja henkilöitä. Henkilöt C ja F mainitsevat molemmat vastauksissaan erilaiset rahastot ja säätiöt, joita elokuvan aihepiiri koskettaa. Henkilö E puhuu esityskanavien ennakko-ostojen ja -sijoitusten puolesta. Erityisesti hän mainitsee tärkeäksi ostajaksi dokumenttielokuvalla Eurooppalaiset julkisen palvelun TV-kanavat. Niiden rinnalle on kuitenkin viime vuosina nousseet kansainväliset VoD-alustat ostamaan esitysoikeuksia ennakkoon.

7 POHDINTA

Tässä luvussa teen johtopäätöksiä kyselyn tuloksista ja pohdin niiden merkitystä suomalaisen dokumenttielokuvan rahoituksen näkökulmasta. Työn tarkoituksena oli selvittää suomalaisen dokumenttielokuvan rahoituksen tilannetta, sen ongelmakohtia ja tulevaisuuden näkymiä. On selvää, että elokuville maksettavat tukisummat ovat Suomessa liian pieniä ja kehitys on jäljessä verrattuna muihin Pohjoismaihin. Dokumentintekijät Suomessa kaipaavat, että julkisia tukia nostettaisiin. Tekijät joutuvat omalla riskillään rahoittamaan elokuvia vaikka tulevaisuuden tulonlähteistä ei olisi tietoa. Uskon, että tämä ilmiö ajaa tekijöitä joko luopumaan töistään tai pahimmassa tapauksessa pääty-mään vararikkoon riskin otettuaan. Tasokkaan dokumenttielokuvan tekeminen maksaa. Suurin kulu menee hyvien työntekijöiden palkkaamiseen, jotta työn jälki olisi laadukas-ta.

Tekijät alalla myöntävät uusien rahoituskanavien olevan tervetulleita. Nykyisten rahoitus-päätösten on kritisoitu olevan turhan pitkiä ja kankeita rakenteiltaan. Elokuvan teko-prosessi elää koko ajan ja siihen olisi myös pystyttävä reagoimaan rahoittajien taholta nykyistä nopeammin. YLEn asema vallitsevana dokumenttielokuvien ostajana kaipa-a kilpailijaa rinnalleen. Valitettavasti monet muut tv-kanavat tarjoavat enenevissä määrin kevyttä viihdettä, joka ei ota niin paljon yhteiskunnallisesti kantaa kuin esimerkiksi do-kumenttielokuvat.

Suomalainen dokumenttielokuva on arvostetussa asemassa maailmalla, ja tukien korot-taminen ja rahoitusmallien uusiminen pystyisivät pitämään sen samalla tasolla tai nos-tamaan sen entistä korkeammalle. Julkinen tuki on Suomen kaltaiselle pienelle maalle tärkeää etenkin sen niukan väkiluvun ja suomen kieltä puhuvan väestön takia, jolloin kansainvälinen rahoitus on haastavampaa hankkia.

Dokumenttielokuvat kiinnostavat ihmisiä, mutta esityspaikkojen vähyys syö katsojia ja näin ollen karsii taitavia tekijöitä tekemästä taidetta, joka muuten loisi ihmisille ja yh-teiskunnalle lisää henkistä pääomaa ja toimisi kriittisenä yhteiskunnan tarkastelijana ja äänenä. Itse olen oppinut dokumenttielokuvien kautta ymmärtämään erilaisia ihmisiä, kulttuureita ja näkökulmia ympäröivää maailmaa kohtaan. Tämä on mielestäni tärkeä seikka, jota ei voi materiaalisesti mitata.

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista tutkia mitä uudet mahdolliset rahoituskanavat voisivat olla ja mitä niillä olisi tarjota. Tarpeellista olisi myös tarkistaa nykyistä rahoitusprosessin kulkua ja sitä, miten sen saisi toimimaan jouhevammin.

LÄHTEET

Aaltonen, Jouko 2006. Todellisuuden vangit vapauden valtakunnassa. Dokumenttielokuva ja sen tekoprosessi. Helsinki: Like.

AVEK 2016. Suomalaisen kulttuurin edistämiskeskus. Viitattu 15.5.2016.
http://www.kopioisto.fi/avek/avek/fi_FI/avek/

Box Office Mojo 2016. Weekend Box Office. Viitattu 24.5.2016.
<http://www.boxofficemojo.com/weekend/chart/?yr=2016&wknd=21&p=.htm>

Crowdfundinsider 2016. Viitattu 11.5.2016.
<http://www.crowdfundinsider.com/2014/09/50149-crowdfunding-best-top-10-successfully-funded-kickstarter-indiegogo-films/>

Dokumenttikilta 2016. Kotimaisen dokumenttielokuvan rahoituskeskustelu käynnistyy. Viitattu 2.4.2016. <http://www.dokumenttikilta.fi/kotimaisen-dokumenttielokuvan-rahoitus/>

Elokuvantaju 2016. Oppimateriaali. Elokvakulttuuri. Dokumentti. Viitattu 20.4.2016.
<http://elokuvantaju.uiah.fi/oppimateriaali/elokvakulttuuri/dokumentti.jsp>

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Euroopan komissio 2008. Valtiontuki NN 70/2006. Suomi Suomen elokuvatuotannon tukiohjelma. Viitattu 16.4.2016.
http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/217271/217271_970693_30_1.pdf

Haase, Antti 2006. Suomalaisen elokuvan rahoitus ja tuotantoprosessi. Tampereen teknillinen yliopisto. Diplomityö.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä tekijänoikeuslain 25 b ja 48 §:n muuttamisesta. Viitattu 23.5.2016.
[http://www.lvm.fi/documents/20181/772533/Hallituksen+esitys+Eduskunnalle+laeiksi+televisio-+radiotoiminnasta+annetun+lain+muuttamisesta+ja+v%C3%A4liaikaisesta+muuttamisesta+sek%C3%A4+tekij%C3%A4noikeuslain+25+b+ja+48+%C2%A7+n+muuttamisesta.++\(28.5.2009\).pdf/3a1d6faf-7606-4edb-acdd-8ad0f4afcb40?version=1.0](http://www.lvm.fi/documents/20181/772533/Hallituksen+esitys+Eduskunnalle+laeiksi+televisio-+radiotoiminnasta+annetun+lain+muuttamisesta+ja+v%C3%A4liaikaisesta+muuttamisesta+sek%C3%A4+tekij%C3%A4noikeuslain+25+b+ja+48+%C2%A7+n+muuttamisesta.++(28.5.2009).pdf/3a1d6faf-7606-4edb-acdd-8ad0f4afcb40?version=1.0)

Hemilä, Hanna 2004. Karikat ja menestystarinat kansainvälisissä elokuva-alan yhteistuotantohankkeissa. Helsinki: AVEK-julkaisu.

Helke, Susanna 2006. Nanookin jälki. Tyyli ja metodi dokumentaarisen ja fiktiivisen elokuvan rajalla. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 65. Jyväskylä: Gummerus.

Illume 2016a. Illume Oy. Viitattu 18.4.2016.

http://www.illume.fi/site/?lan=1&page_id=1

Illume 2016b. Ompelijattarelle Jussi-palkinto. Viitattu 18.4.2016.

http://www.illume.fi/site/?lan=1&mode=tiedotteet&tiedote_id=548

Indiegogo 2016. Viitattu 25.5.2016.

<https://www.indiegogo.com/projects/iron-sky-the-coming-race--2#/>

Mesenaatti.me 2016a. Viitattu 10.5.2016.

<https://mesenaatti.me/tervetuloo-yhteisorahoitus/>

Mesenaatti.me 2016b. Viitattu 11.5.2016.

<https://mesenaatti.me/never-endingdream/>

Oktober 2016. Esittely. Viitattu 20.4.2016. <http://oktober.fi/introduction/>

Suomen elokuvasäätiö 2016a. Tuotantoyhtiöt. Viitattu 2.4.2016.

<http://ses.fi/elokuva-ala/tuotantoyhtioet/>

Suomen elokuvasäätiö 2016b. Tuotannossa olevat dokumenttielokuvat. Viitattu

2.4.2016. <http://ses.fi/elokuvat/kategoriat/dokumenttielokuvat/>

Suomen elokuvasäätiö 2016c. Järven tarina nousi Suomen kaikkien aikojen katsotuimmaksi dokumenttielokuvaksi. Viitattu 20.4.2016.

http://ses.fi/ajankohtaista/ajankohtainen/?tx_ttnews%5BbackPid%5D=229&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1202&cHash=66abcc0ccf09417c394397df831db89d

Suomen elokuvasäätiö 2016d. Ensi-illat ja katsojat 2004-2014. Viitattu 20.4.2016.

<http://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/ses-avoin-data/>

Suomen elokuvasäätiö 2016e. Hymyilevä mies –elokuvalle Cannesin elokuvajuhlien Un Certain Regard –sarjan pääpalkinto. Viitattu 24.5.2016.

http://ses.fi/ajankohtaista/ajankohtainen/?tx_ttnews%5BbackPid%5D=5&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1217&cHash=674ba224bb86169a81d8e5c78cd0e69d

Suomen elokuvasäätiö 2016f. Suomen elokuvasäätiön esittely. Viitattu 20.4.2016.

<http://ses.fi/saeatioe/esittely/>

Suomen elokuvasäätiö 2016g. Suomen elokuvasäätiön tukitoiminta.

<http://ses.fi/tukitoiminta/esittely/>

Suomen elokuvasäätiö 2016h. Tukitoiminta. Tuotannon tukiohjeisto. Viitattu 20.4.2016.
<http://ses.fi/tukitoiminta/tuotannon-tukiohjeisto/#c2524>

Suomen elokuvasäätiö 2014. Toimintakertomus 2014. Viitattu 16.4.2016.
http://ses.fi/fileadmin/dokumentit/Toimintakertomus_2014.pdf

Suomalaisen elokuvan tavoiteohjelma 2011-2015. Viitattu 6.5.2016.
http://ses.fi/fileadmin/dokumentit/Suomalaisen_elokuvan_tavoiteohjelma_2011-2015.pdf

Tekes 2016. Askelmerkkejä joukkorahoitukseen.
http://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/askelmerkkeja_joukkorahoitukseen.pdf

Vero 2016. Viitattu 23.5.2016.
<https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Maksaminen/Ylevero>

UNICEF 2016. Viitattu 23.5.2016.
<https://www.unicef.fi/tiedotus/uutisarkisto/2015/aidin-toive-elokuva-ja-unicef-aloittavat-yhteistyon/>

YLE 2016a. ”Räväkkä rohkeus puuttuu” – 5 väitettä suomalaisesta elokuvasta. Viitattu 11.5.2016.
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/03/18/ravakka-rohkeus-puuttuu-5-vaitetta-suomalaisesta-elokuvasta>

YLE 2016b. YLE 2020: Suomalaisten keskellä. Viitattu 6.5.2016.
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/12/01/yle-2020-suomalaisten-keskella>

YLE 2016c. Ohjelmien tilausprosessi ja tarvittavat dokumentit, 2016. Viitattu 18.5.2016.
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/04/26/ohjelmien-tilausprosessi-ja-tarvittavat-dokumentit>

LIITTEET

Liite 1. Kysely.

Kyselyn 1. osa

1. Miksi dokumenttien tekeminen on mielestäsi merkityksellistä/tärkeää?
2. Miten dokumenttien merkitys Suomessa on muuttunut viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana?

Kyselyn 2. osa

1. Mitkä ovat isoimmat ongelmat tuotannon organisoinnin kannalta rahoituksen suhteen?
2. Kuinka tärkeää dokumenttielokuvien ennakkorahoitus on? Miten se edesauttaa ennakkotutkimuksen tekemistä? Miten se näkyy/ mitkä ovat vaikutukset?
3. Mihin tuotannon vaiheeseen (käsikirjoitus/ennakkotuotanto, tuotanto, jälkituotanto, markkinointi/levitys) kaivataan lisää tukea? Miksi?
4. Minkä koet isoimmaksi ongelmaksi rahoituksen suhteen? Miksi?
5. Mitä itse tekisit ratkaistaksesi tämän? / Mikä olisi hyvä ratkaisu?
6. Mitä muita rahanlähteitä elokuvan rahoittamista varten on ollut käytössä julkisen tuen lisäksi? Kuinka helppoa muuta tukea on saada?

